

نگارش ۳

◆◆ پیش گفتار:

◆ آن چه باید در مورد این کتاب بدانیم:

کتاب نگارش دوازدهم در شش درس فراهم آمده که با آموزش سال های قبل پیوند دارد و در واقع در جهت تکامل کتب نگارش پیشین سازمان دهی شده است.

مجموعه درس های این کتاب در دو بخش ارائه می شود:

الف - نخستین بخش حوزه قلمرو ادب است؛ شامل خاطره نویسی، قطعه و نثر ادبی است(علاوه بر نقش پیام رسانی دارای نقش زیبا آفرینی و عاطفی نیز هستند و از واژه های برگزیده، فاخر و ادبی بهره گرفته می شود و تاثیرگذارند).

ب - بخش دوم حوزه قلمرو نوشته های ساختارمند و علمی است؛ شامل نامه نگاری و مقاله نویسی(در این نوشته ها کلمات و جمله ها دقیق، گویا، صریح، بی ابهام، شفاف و مستقیم هستند و از اصطلاحات خاص استفاده می شود و از آرایه ها و زیبایی های ادبی در آن ها خبری نیست).

در این کتاب به روش کتاب های نگارش پیشین، نویسنده برای نوشتن، مراحل پیش از نوشتن(انتخاب موضوع، تجسم و بارش فکری وسازماندهی طرح نوشته) و مرحله نوشتن(پیش نویس) و مرحله پس از نوشتن(بازبینی و گسترش نوشته، نوشتن نهایی و پاکنویس) را طی می کند به بیان دیگر همه فرایندهای تولید متن که در سال های گذشته آموختیم، در این کتاب نیز لازم است مد نظر قرار گیرد.

باید توجه داشت که در هر درس، بعد از متن آموزشی، کارگاه نوشتن در سه بخش:

✓ تشخیص: فعالیت شماره یک است با هدف تقویت توانایی باز شناسی و تشخیص آموزه ها است.

✓ تولید متن: فعالیت شماره دوم است با هدف تقویت توانایی نوشتن و تولید متن.

✓ ارزیابی: فعالیت شماره سوم است با هدف تقویت داوری کردن و توانایی بررسی، تحلیل و نقد نویسی بر نوشته و تواید متن.

همراه با آموزش مهارت های

حکایت نویسی:

در حکایت نویسی تاکید بر بازنویسی (امروزی کردن یک متن کهن با شرح و تفسیر بیشتر به طوری که محتوا و پیام متن اصلی حفظ شود) به زبان ساده و ساده نویسی است.

مَثَل نویسی:

تمرینی برای باز آفرینی و گسترش مَثَل است.

شعر گردانی:

باز گرداندن شعر به زبان ساده و معیار است که موجب تحکیم آموزه های ادبی و تقویت توانایی باز گردانی مفاهیم بلند ادبی به نثر معیار فارسی می شود. سازماندهی شده است.

◆ حکایت، مَثَل و شعر در بارورسازی ذهن و زبان و پرورش حافظه و تقویت خوب سخن گفتن و زیبا نویسی، بسیار موثر است.

◆◆ دربارہ ی ارزشیابی این کتاب باید توجه داشته باشیم که رویکرد برنامه و محتوا کتاب، "مهارتی" است بنابراین این درس کاملاً مهارتی و عملی است و در ارزشیابی از آن، جایی برای طرح پرسش های دانشی و حفظ کردنی نیست و یکی از اصلی ترین دلایل کم بودن حجم و تعداد درس ها هم همین است؛ یعنی کم حرف بزنیم و بیشتر به نوشتن، فرصت بدهیم.

نگارش دوازدهم

درس اول

خاطره نویسی

✓✓ آن چه باید در مورد خاطره نگاری بدانیم:

❖ ❖ **خاطره نویسی یکی** از انواع ادبی و از عام ترین و صمیمانه ترین گونه نوشتاری است که نویسنده در آن صحنه ها یا وقایعی را که در زندگی اش رخ داده و در آن ها نقش داشته یا شاهدشان بوده است، شرح می دهد.

❖ ❖ **خاطره نویسی یکی** از ساده ترین، بی تکلف ترین و موثرترین راه ها برای انتقال احساسات خود به دیگران است و آن قدر ساده و بی تشریفات است که هر کس می تواند با رعایت اصول و قواعد محدود، وقایع تلخ یا شیرین زندگی خود را ثبت و ماندگار کند.

❖ ❖ **خاطره نویسی** نوعی تمرین نوشتن است و به ما فرصت می دهد تا آن چه را آموخته ایم، به خوبی استفاده کنیم.

❖ ❖ **در خاطره نگاری** استفاده از فعل، قید، صفت مناسب و زیبا نویسی بسیار اهمیت دارد زیرا یک نوع ادبی است و باید تاثیر گذار باشد.

❖ ❖ **خاطرات** گاه کوتاه و گاه بلند هستند و از نظم منطقی خاصی پیروی نمی کنند؛ اما به هر حال محتوای آن ها باید اثر بخش باشد و در خواننده هم حسی پدید آورد به بیان دیگر آن چه در خاطره نگاری اهمیت دارد کوتاه یا بلند بودن خاطره نیست بلکه مهم این است که مطلب خوب پرورده شود و نوشته ای جاندار، شیرین و اثربخش ارائه شود.

✓ □ ✓ □ **در خاطره نویسی باید به نکات زیر توجه شود:**

۱- انتخاب موضوع:

خاطره نیز مانند هر متن دیگری نیاز به موضوع دارد و معمولا وقایع برجسته زندگی و مسائل مهم می توانند موضوع خاطرات باشند بنابراین اهمیت موضوع به برجسته بودن رویداد هاست.

باید توجه داشت که مسائل عادی و پیش پا افتاده ی مکرر که هر روز ممکن است برای هر کسی پیش آید نمی تواند موضوع خاطره باشد مگر آن که آن رویداد عادی و معمولی با طرح جزئیات جذاب و به شکلی دلپذیر و خواندنی نوشته شود.

پس شرط اصلی برای ثبت خاطره:

الف - بی همتا بودن موضوع.

ب - بی همتا بودن روایت.

❖ ❖ **به عبارتی** ساده تر در خاطره نویسی هم باید رویداد مهمی و برجسته ای روایت شود و هم شیوه روایت جذاب، دلپذیر و تاثیرگذار باشد اما برخی از خاطره ها رویداد خاصی را روایت نمی کنند ولی چون شیوه نگارش جذاب و دلپذیری دارند دارای اهمیت هستند.

◆◆ همه چیز می تواند موضوع خاطره باشد از قبیل:

تاثیر پذیرفتن از یک نوشته، شنیدن یک سخن، دیدن یک فیلم، بروز یک حادثه، اظهار نظر پیرامون مسائل و وصف روحیات و خصوصیات افراد، برخورد در هنگام رفت و آمد، سفر علمی، ورزش، کوه، گفت و گو با دوستان، فکر کردن در مورد مساله ای که در زمانی خاص ذهن ما را به خود مشغول کرده است، صحنه ها و دیده های هر روز، عجایب و غرایب، موضوع یک کلاس درس، اخبار مهم رادیو و تلویزیون، مطبوعات، وصف اماکن تفریحی، زیارتی، بناهای تاریخی، نقد یک کتاب و معرفی آن، ثبت یک شعر یا یک جمله ی زیبا، اندیشه ها و آرزوها، گفتار درونی، مناجات، بیان خواب، شرح بیماری و ...

◆ بهتر است دانش آموزان در انتخاب موضوع آزاد باشند.

۲ - راوی یا زاویه دید:

راوی یا زاویه دید نیز در خاطره نویسی اهمیت دارد و از این نظر به دو دسته تقسیم می شوند:

الف - اول شخص:

یعنی روایت کننده ی خاطره، خود در شکل گیری رویداد و موضوع نقش دارد و آن را از زبان خود روایت می کند.

مانند ﴿﴾

" بعد از نماز صبح در اثر بیداری شب گذشته و خستگی دوباره به بستر باز گشتم و با خنده ی خورشید که بر صورتم می لغزید از خواب برخاستم. پنجره را که باز کردم، نسیمی لطیف و نوازشگر بر صورتم دوید. هنوز بوی باران شب گذشته و عطر کاج های باران خورده فضای حیاط را پر کرده بود. باران همه چیز را شسته بود. یک باره نمی دانم چرا بی آن که خودم بخواهم، شعر معروف باران، بر زبانه جاری شد؛

باز باران

با ترانه با گهرهای فراوان

می خورد بر بام خانه....

همانطور که ملاحظه می شود زاویه دید این خاطره اول شخص است و راوی یکی از مسائل عادی و معمولی زندگی خود را بیان کرده است ولی شیوه بیان آن متفاوت، دلپذیر، ادبی است استفاده از واژه های ادبی، افعال مختلف و قیدها و صفت های مناسب نوشته را جذاب و زیبا کرده است.

ب - سوم شخص یا دانای کل:

وقتی روایت کننده فقط شاهد و ناظر آن رخداد است و بیرون از رخداد قرار دارد.

مانند نوشته زیر قسمتی از کتاب "آن روزها" طه حسین است که نویسنده زندگی خود را به زبان سوم شخص نقل می کند:

" در آغاز نابینایی بسیار کنجکاو بود. در راه کشف مجهولات از هیچ چیز نمی هراسید و در این راه با گرفتاری و رنج و عذاب فراوان رو به رو می شد ... شبی برای شام خوردن خوردن، با اهل خانه در کنار سفره نشست بود "

۳ - شروع مناسب:

شروع مناسب تأثیر خاصی بر نگاه مخاطب دارد و او را به خواندن ادامه ی متن ترغیب و تشویق می کند و با انتخاب فضا و مقدم داشتن آن، مشخص می شود کدام بخش از خاطره برای نویسنده اهمیت بیشتری دارد.

آغازی که برای نقل خاطره انتخاب می شود متناسب با هدف نویسنده است و به روش های زیر است:

الف - شروع خاطره بر اساس زمان:

یعنی خاطره با اشاره کردن به زمان (شب یا روز، ظهر یا صبح یا شب، فصل، سال، ماه و ...) خاصی شروع می شود که آن زمان از نظر نویسنده اهمیت داشته است.

مانند:

"ظهر بود؛ آفتاب را درست در وسط آسمان شهر میخ کوب کرده بودند. گویا گرمای بیش از حد تحمل او را هم مثل من سست و بی رمق کرده بود"

ب - شروع خاطره بر اساس مکان:

یعنی نویسنده خاطره را با اشاره به مکان خاصی آغاز می کند که این مکان برای او اهمیت داشته است.

مانند:

"با صدای زنگ، مدرسه مثل بمبی منفجر شد و هفتصد هشتصد دانش آموز ریختند بیرون؛ هجوم به سوی در خروجی و من بی اختیار در میان این انبوه به جلو رانده می شدم"

پ - شروع خاطره بر اساس رویدادی خاطره انگیز:

یعنی خاطره با اشاره به یک رخداد خاطره انگیز و مهم آغاز شود که نشان می دهد این بخش از خاطره برای نویسنده مهم بوده است که آغاز سخن وی شده است.

مانند:

"آن روزها دانشگاه تهران ایام پر التهابی را می گذراند؛ اعتصاب های پی در پی دانشجویان، دانشگاه را فلج کرده بود. هر روز به بهانه ای کلاس را تعطیل می کردیم"

◆◆ البته به جز این روش هایی که در بالا برای شروع مناسب ذکر شده شیوه های

دیگری نیز برای شروع خاطره نویسی وجود دارد مثل شروع مناسب بر اساس

اشخاص یا شروع خاطره بر اساس اشیای مورد علاقه یا درختان و گل ها و....

۴- سادگی و صمیمیت زبان نوشته:

خاطره نویسی عام ترین و صمیمانه ترین نوع نوشتن است و برای نوشتن هیچ قید و محدودیتی نیست و لزومی ندارد نویسنده ی خاطره از قالب مشخصی پیروی کند؛ به جز مقررات عام نوشتن که شامل همه نوع نوشته می شود، در خاطره نگاری پیروی از سبک و سیاق ویژه یا اصول و فنون خاصی مورد نظر نیست زیرا قالبی آزاد و به دور از قید و بند است.

در نوشتن هیچ نوع محدودیتی برای خود به وجود نیاورید. آن چه را دیده اید، شنیده اید، خوانده اید، حس کرده اید یا به ذهن شما خطور کرده، بر روی کاغذ بیاورید. شاید برای خواننده زیبا و جذاب باشد.

✓✓ □ □ خاطره گوئی و خاطره نگاری:

از آنجایی که هدف خاطره به اشتراک گذاشتن و انتقال تجربه های شخصی است بنابراین به دو شیوه خاطره گوئی و خاطره نگاری هم رایج است با این تفاوت که نوشته سند است و ماندگار و دیگر این که زبان نوشتار با زبان گفتار در برخی از اصول و نکات متفاوت است. گذشته از این تفاوت ها، مواد خام هر دو شیوه یکی است.

✓✓ □ □ در تبدیل زبان گفتار به نوشتار باید اصول زیر را رعایت کرد:

- ۱ - متن یکپارچه ی گفتاری را در نوشتار به چند بند تبدیل کنیم.
- ۲ - بسیاری از تکیه کلام ها و تکرارها را حذف یا جایگزین کنیم.
- ۳ - متن خاطره را با توجه به اجزای جمله در نثر معیار مرتب می کنیم (چون در زبان گفتار غالباً اجزای جمله جا به جا می شود)؛ مگر جایی که برای تاکید، آگاهانه اجزای جمله جا به جا می شود.
- ۴ - کلمات را شکسته به کار نبریم.

✓✓ □ □ فواید و دلایل خاطره نویسی در زندگی روزمره:

- ✓ □ برای ماندگاری.
- ✓ □ برای برقراری ارتباط.
- ✓ □ پیاموزیم و عبرت بگیریم و پیاموزانیم.
- ✓ □ از آنجایی که هر بیننده ای تنها به یک زاویه توجه دارد و چه بسا دیدگاه ها که از دیدرس دیگران بیرون است؛ بنابراین ثبت هر رویداد با زاویه ی دیدهای متفاوت به جامع نگری می انجامد.
- ✓ □ تنها برخی از افراد هستند که به هر دلیلی به برخی از وقایع و حوادث دسترسی دارند. شرح مشاهدات چنین افرادی ممکن است از جهت بیان علت حوادث و تبیین واقعه برای آیندگان بسیار ارزشمند باشد؛ مانند:
"تاریخ بیهقی" که خواننده را با خود همراه می کند تا به پنهانی ترین زوایای قصر پادشاهان غزنوی برود
یا "روزنامه ی خاطرات ناطرالدين در سفر سوم فرنگستان".
یا کتاب "روزها" خاطرات دکتر محمد علی اسلامی ندوشن.
یا خاطرات مربوط به دفاع مقدس مثل "زندان موصل"، "من زنده ام"، "دا" و

منابع استفاده شده: مطالب کتب قدیم و نونگاشت و کتاب آموزش مهارت های نگارشی تالیف حسن ذوالفقاری.
و تجربیات شخصی .

تهیه و تدوین: مریم بهوندی _ رامهرمز

گروه دبیران ادبیات کشور.

◆◆ فعالیت درس صفحه ۱۵

در دو بند زیر خاطره ی پیش گفته با دو زاویه دید، نوشته شده است. این دو بند را بخوانید و با هم مقایسه کنید.

◆ در نوشته اول زاویه دید سوم شخص است و نویسنده فقط شاهد و ناظر رخداد است و بیرون از خاطره قرار دارد و آن را روایت می کند.

◆ در نوشته دوم زاویه دید اول شخص است و نویسنده یا روایت کننده ی خاطره، خود در شکل گیری رویداد و موضوع نقش دارد.

◆◆ فعالیت درس صفحه ۱۷

آیا جز مواردی که برای شروع خاطره نگاری شمردیم، به نظر شما شیوه ی دیگری نیز وجود دارد که بتواند آغاز گر مناسبی برای نوشتن خاطره تلقی شود؟ نمونه ای بیاورید.

◆◆ بله، هر نویسنده ای می تواند بر اساس هدف خود و این که کدام بخش خاطره برایش اهمیت بیشتری دارد خاطره را بر اساس آن بخش شروع کند؛ مثلاً:

شروع خاطره بر اساس وصف اشخاصی، شروع خاطره بر اساس اشیاء، گل ها و درختان، کتاب مورد علاقه و

مانند خاطره ی زیر که شروع آن بر اساس وصف یک دوست است ﴿﴾

"داشتن دوست خوب نعمت بزرگی است و خدا چقدر دوستم داشته که در زندگی از این نعمت برخوردار بوده ام؛ به ویژه این دوست نازنینی که در نظر دارم خاطره ی یک روز با او را حکایت کنم "

◆◆ گارگاه نوشتن درس صفحه ۲۳

◆ جواب سوال الف:

بیان خاطره ساده و برای دیگران قابل فهم است، زبان آن گرم و صمیمی است، برگزیده و دست چین شده، شیرین و عبرت انگیز است، تکرار در آن نیست، حالت شخصی ندارد و

◆ جواب سوال ب:

موضوع:

خاطره ای از دوران مدرسه و تحصیل.

زاویه دید:

اول شخص.

شروع:

بر اساس مکان (کلاس و مدرسه).

سادگی و صمیمیت زبان:

خاطره ساده و صمیمیت دارد چون از سبک و سیاق خاص یا اصول و فنون ویژه ای پیروی نکرده است و نویسنده بدون هیچ قید و بندی آن چه را در ذهن داشته در نهایت صمیمیت بیان کرده است مثلاً آن جا که بسیار ساده و خودمانی راه خانه تا مدرسه را توصیف کرده یا آن جا که معلم خود را وصف کرده است.

تهیه و تدوین: مریم بهوندی _ رامهرمز

گروه دبیران ادبیات کشور. <http://t.me/adabiate10>

<http://t.me/adabiate10> کشور ادبیات